

Ἄνασκοποῦντες τὴν ὄλην προχωρητικὴν πορείαν τῶν σκέψεων τοῦ G. Martin δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν αὐτὴν ὡς ἀκολούθως.

Ἐν ἀρχῇ ὁ Πλάτων ἀκολουθῶν τὴν ἑλεατικὴν φιλοσοφίαν ἐδέχθη ὅτι ὑπαρξιν ἔχουν μόνον αἱ ἰδέαι. Δὲν ἠδυσνήθη ὅμως νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν ἑλεατικὴν δοξασίαν. Ἦναγκάσθη νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ διὰ τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα κάποια ὑπαρξιν καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι μὲν αἱ ἰδέαι τὸ ἀληθινῶς ὄντα, ἀλλὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ὄντα. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀνέκυψε τὸ ἐρώτημα τί εἶναι τὸ ὄν. Πῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ὄν ὥστε νὰ μετέχουν εἰς αὐτὸ καὶ αἱ ἰδέαι καὶ τὰ αἰσθητὰ. Μὲ τὸ ἐρώτημα πλέον τοῦτο θεμελιώνει ὁ Πλάτων τὴν ὄντολογίαν, ἣν θὰ ἀναπτύξῃ ἀργότερον ὁ Ἄριστοτέλης εἰς ἰδιαίτερον μάθησιν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Πρώτη φιλοσοφία».

Εἰς τὸ τελευταῖον μέρος τῆς πραγματείας του ἐξετάζει τὸ ὄντολογικὸν πρόβλημα ὁ G. Martin συστηματικῶς. Ἡ ὄντολογία (μεταφυσικὴ) κατ' αὐτὸν εἶναι ἀπὸ ἐπόψεως μεθοδικῆς διαλεκτικῆ ἀπορητικῆ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ζητήματος τίθενται ὑπὸ τὴν προοπτικὴν τῆς συστηματικῆς θεωρήσεως δύο ἐρωτήματα.

1ον. Εἶναι ἀνάγκη νὰ διαστείλωμεν διαφόρους τρόπους ὡς πρὸς τὸ εἶναι ;

2ον. Εἶναι δυνατόν διαστείλωμεν διαφόρους τρόπους ὡς πρὸς τὸ εἶναι ;

Οἱ Πυθαγόρειοι εἶπον ὅτι εἰς τὸν τρόπον τοῦ εἶναι ὑπάρχει, ὁ ἀριθμὸς. Ἐνα τρόπον τοῦ εἶναι ἐδέχθησαν καὶ οἱ Ἑλεᾶται. Οἱ ὕλισται τῆς νεωτέρας ἐποχῆς ἐδέχθησαν δύο τρόπους τοῦ εἶναι, τὸ εἶναι τῶν ἀτόμων καὶ τὸ εἶναι τῶν φυσικῶν νόμων, Ὁ Πλάτων δεχθεὶς, τὸν ἑλεατικὸν μονισμόν κατ' ἀρχὰς εὐρέθη ἔπειτα ἠναγκασμένος νὰ δεχθῆ διαφορὰν ὄντολογικὴν μεταξὺ ἰδεῶν καὶ αἰσθητῶν. Ἐάν θεωρήσωμεν ὡς ἰσχυρῶς ἐκβιάζοντα ἡμᾶς τὸν ἀναγκασμὸν τὸν αἰτοῦντα διάκρισιν τῶν ὄντολογικῶν τρόπων καὶ θελήσωμεν νὰ προσχωρήσωμεν πρὸς τὴν λύσιν αὐτὴν, προβάλλονται νέαι δυσχέρειαι, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διακριθοῦν ἐντὸς τοῦ εἶναι διάφοροι ὑπαρκτικοὶ τρόποι; Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ ἔργον τῆς μεταφυσικῆς, ἥτις ἐν προκειμένῳ ἐργάζεται μετὰ τὴν ἀπορητικὴν μέθοδον. Ὁ Πλάτων κατὰ τὸν G. Martin ἠσθάνθη ἐντόνως τὸν ἀναγκασμὸν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸν ὄντολογικὸν διαφορισμὸν καὶ εἰς τὴν προχώρησίν του αὐτὴν ἔγκειται τὸ μεγαλεῖον τοῦ ὕψ' αὐτοῦ ἐπιτελεσθέντος ἔργου.

Ἡ ἀποστολὴ μας, προσθέτει ὁ G. Martin εἰς τὸ τέλος τῆς πραγματείας του, ἔγκειται εἰς τὸ νὰ αἰσθανθῶμεν μαζὶ μετὰ τὸν Πλάτωνα τὸν ἀναγκασμὸν ὃν ἐκεῖνος ἠσθάνθη καὶ νὰ ἐπαναλάβωμεν μαζὶ του τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὄντολογικοῦ διαφορισμοῦ. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου ὡς πραγματικῶς μεγάλου φιλοσόφου.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

**

Union Académique Internationale. Monumenta Musicae Byzantinae, Lectionaria, Edenda curaverunt Carsten Hoeg et Günther Zuntz. Vol I Prophetologium, Ediderunt Carsten Hoeg et Günther Zuntz. Fasciculus Quintus. Hauniae, Ejnar Munksgaard 1962.

Ὡς πέμπτον τεῦχος τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τῶν «Μνημείων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς» εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἡ σύνοψις τῶν Προφητειῶν τῶν ἀναγιγνωσκομένων συμφώνως πρὸς τὴν τάξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἀκολουθίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν τὰ κείμενα τῶν Προφητειῶν τὰ ἀναγιγνωσκόμενα κατὰ τὰς τελετουργίας τῶν διαφόρων ἑσπερῶν ἤειχον καταγραφῆ εἰς ἰδιαίτε-

ρα βιβλία ἐπικαλούμενα «Προφητολογία». Εἰς τὰ λειτουργικά βιβλία τὰ ἐκδιδόμενα κατὰ τὴν ἐποχὴν μας διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν κατὰ τὰς τελετουργίας, ἔχουν ἐνταχθῆναι περικοπαὶ εἰς τὰ λειτουργικά κείμενα τῆς ἐκάστοτε τελετουργίας. Διὰ τοῦτο δὲν ἐκδίδονται πλέον παρ' ἡμῖν «Προφητολογία».

Τὸ ἐκδοθὲν εἰς τὴν ἀνωτέρω σημειουμένην σειρὰν τεύχος περιλαμβάνει τὰς περικοπὰς, αἵτινες νῦν ἀναγινώσκονται ἀρχῆς γενομένης μετὰ τὴν εἰσόδον τῆς ἱερᾶς πομπῆς τοῦ ἐπιταφίου κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ἥτις εἰς τὰ ἐν χρήσει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τελεουργικά βιβλία φέρει εἰσέτι τὸν τίτλον «Ὁρθρος τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου Σαββάτου», διότι παλαιότερον ἐτελείτο κατὰ τὸ μεσουκνίον τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πρὸς τὸ Μέγα Σάββατον. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων Περικοπῶν εἶναι ἡ ἐκ τῶν τοῦ Ἐζεκιὴλ 37,1—14, ἡ δὲ τελευταία ἡ ἐκ τῶν τοῦ Δανιὴλ 3 1—51 ἥτις ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Κατὰ τὴν κρατούσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν μας τάξιν ὀρισμένα ἀναγνώσματα Προφητειῶν καὶ ἀναγνωσμάτων ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἔχουν παραλειφθῆ χάριν συντομεύσεως τῶν ἀκολουθιῶν, εἰς τὸ ἐκδοθὲν ὅμως «Προφητολογιον» ἔχουν περιληφθῆ κατὰ τὴν ἰσχύσασαν εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους τάξιν.

Τὰ κείμενα τῶν Προφητειῶν παρέχονται προτασσομένων καὶ ἐπιτασσομένων τῶν τυπικῶν εἰσαγωγικῶν ἐκφωνήσεων καὶ τῶν τροπαρίων, διὰ τῶν ὁποίων πλαισιούται ἡ ἀνάγνωσις τῶν Προφητειῶν κατὰ τὰς τελετουργίας. Ἀναγράφονται προσέτι καὶ ὀδηγίαι περὶ τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου τῶν ἱερῶν καὶ διακόνων, σημειοῦνται δὲ καὶ οἱ στίχοι τῶν ἀντιφῶνων ψαλμῶν, οἵτινες ἐψάλλοντο κατὰ τὴν παλαιάν τάξιν ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαζομένου λαοῦ κατ' ἀνταπόκρισιν πρὸς τοὺς ἱερεῖς.

Τὰ δημοσιευόμενα κείμενα τῶν Προφητειῶν παρέχονται σημειουμένων καὶ τῶν μουσικῶν σημείων ὑπὸ τῶν ὁποίων ὀδηγούμενος ὁ ἀναγινώσκων ἐξεφώνει αὐτὰ συμφῶνως πρὸς τὴν λεγομένην «ἐμμελῆ ἀναγνώσιν» ἀκολουθῶν τὴν κατὰ τὸν Ἀριστείδη τὸν Κοινητιανὸν «μέσην φωνήν», ἥτις εὑρίσκειται μετὰ τοῦ συνεχοῦς ἀπλοῦ λόγου τῆς ὀμιλίας, «ἀπλῆς φωνῆς» καὶ τῆς μελωδίας, «διαστηματικῆς φωνῆς». Λειψάνα τοιαύτης μουσικῆς ἀπαγγελίας διετηρήθησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τελεουργίαν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Περικοπῶν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. Ἄλλα ἡ μουσικὴ αὕτη ἀπαγγελία γίνεται νῦν ὄλιως ἐμπειρικῶς. Εἰς παλαιότερους ὅμως χρόνους ὁ ἐκφωνητὴς καθωδηγεῖτο διὰ μουσικῶν σημείων σημειουμένων ὑπεράνω τῶν εἰδικῶς ἔχουσῶν ἀνάγκην μουσικῆς ἐκφωνήσεως συλλαβῶν. Διὰ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν σημείων τούτων ἐκφώνησιν τῶν ἱερῶν κειμένων ἐχρειάζετο ἰδιαιτέρα προάσκησις. Περὶ τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως γίνεται λόγος εἰς παλαιὸν κώδικα. (Pag. 1869 Anecd. Cramer I 3017) ἔνθα ἀναγράφεται «Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια μαθάνοντες μουνοῦνται πρῶτον τοὺς τόνους ὀξεῖαν καὶ συρματικὴν καὶ βαρεῖαν καὶ τελείαν ἐκπαιδευόμενοι». Οἱ ἐκδῶσαντες τὸ μετὰ χεῖρας «Προφητολογιον» μὴ φεισθέντες κόπων καὶ δαπανῶν ἐξέδωκαν αὐτὸ μετὰ τῶν μουσικῶν σημείων ἅτινα εὖρον σημειούμενα εἰς τοὺς διαφόρους κώδικας. Σημειοῦνται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τὰ λεγόμενα «νεύματα», λατινιστὶ «neumae», ἅτινα κατὰ τὸν ἑλληνα ἐρευνητὴν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς Κ. Ψάχον («Ἡ παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς» σελ. 16) ἐδήλουν «καὶ τὴν ἐνήχησιν τῶν τόνων, τὴν σύνδεσιν (λεγάτο) καὶ τὴν διάρκειαν περιπέου τῶν φθόγγων». Σημειοῦνται προσέτι καὶ τὰ εἰδικὰ σημεῖα τὰ δηλοῦντα τὴν ὀξεῖαν, τὴν βαρεῖαν, τὴν συρματικὴν, τὴν τελείαν, τὴν ὀξεῖαν καθὼς καὶ ἄλλας παρασημαντικὰς παραλλαγὰς.

Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου ἐγένετο μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀντιβολῆς 19 κωδίκων. Διὰ φωτοτυπικῶν ἀντιγράφων κατέστη δυνατὸν εἰς τοὺς ἐκδῶτας νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ πολυτίμους κώδικας ἐναποκειμένους εἰς τὸ ἐν τῷ Σιναιλί ὄρει Μοναστήριον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Λίαν ἀξιόλογος εἶναι ἐκ τούτων ὁ κώδιξ Sin 7 γραφῆς περὶ τὸ χιλιεστὸν ἔτος, ὅστις φέρει ἐν τῇ πρώτῃ του σελίδι τὴν ἀκόλουθον ἐνδειξιν περὶ τοῦ κτήτορός του.

«Γενεσοπαροιμία Κωνσταν(τινου) μον(αχου) του Λεπενδρινου Δω(θ) έν τω αγιω ορι τω Σινα' οι άναγινωσκον(τες) ευχεσ(θε) υ(περ) αυτου δια τον κν' ο βσυληθων επα- ραι αυτο ινα εχει την αραν της υ(περ)αγιας θ κου και των αγιων προφητων Μωσεωσ και Ααρων: αμην». Κάτωθι τών κειμένων τών προφητειών άναγράφονται και αι διάφο- ροι γραφαί.

Διά την Όρθόδοξον Έκκλησίαν τó έκδοθέν «Προφητολόγιον» τυγχάνει λίαν δια- φέρον. Ού μόνον έξ έπόψεως τής μελέτης τής μουσικής παρασημαντικής πρέπει νά έκ- τιμηθῆ ώς λίαν άξιόλογον αλλά προσφέρει σημαντικήν συμβολήν διά την παρακολούθη- σιν τής δια μέσου τών αίωνων διαμορφώσεως τής νύν κρατούσης εις τήν Όρθόδοξον τε- λεουργίαν τάξεως. Άλλά και διά την άποκατάστασιν τών εις αυτό περιεχομένων κειμέ- νων παρέχει άξιόλογον έπικουρίαν. Όθεν ειμεθα βέβαιοι ότι ή κατά πάντα άρίστη έκδο- σις του μετά χειράς «Προφητολογίου» θά τύχη τής άρμοζούσης προσοχής και έκ μέρους τής Έπισήμου Έλληνικής Έκκλησίας και έκ μέρους τών άσχολουμένων με την Ιστορίαν τής Βυζαντινης Μουσικής και με την έκδοσιν τών Έκκλησιαστικών κειμένων.

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

* *

ΔΗΜ. Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, «Χρονογράφου» του Δωροθέου τὰ Λαογραφικά. Διατριβή επί ύφηγεσία. Άνάτυπον έκ τής «Λαογραφίας», τόμ. ΙΗ' (1959) 113—243 και ΙΘ' (1960—61) 3—95.

Μεταξύ τών έλληνικών δημώδων βιβλίων εξέχουσιν θέσιν κατέχει ó λεγόμενος «Χρονογράφος» Ιδία υπό λαογραφικήν έποψιν. Η δημώδης γλωσσική του μορφή και τó περιεχόμενον του, που άνταπεκρίνετο πλήρως εις τόν λαϊκόν τρόπον του σκέπτεσθαι, ξετερον και έψυχαγώνουν τόν λαόν και συγχρόνως έφρονημάτιζον αυτόν με τās θρη- σκευτικάς και Ιστορικάς του διηγήσεις και τās βυζαντινάς του παραδόσεις. Συστημα- τική όμως υπό λαογραφικήν έποψιν μελέτη του περιεχομένου του δημώδους αυτού βι- βλίου δέν είχε γίνει έως τώρα και τó κενόν αυτό άνέλαβε νά πληρώση ó κ. Δ. Β. Οί- κονομίδης. Ήτο δ' ó κ. Οικονομίδης ένδεδειγμένος πρός τούτο και δια τόν πρόσθετον λόγον ότι κατέχει άριστα τήν ρουμανικήν γλώσσαν, εις τήν όποιαν είναι γραμμένον τó μεταθανάτιον έργον του Δημοσθένους Ρούσσου, τó βασικόν δια τήν έρευναν τών συν- αφών πρός τόν «Χρονογράφον» προβλημάτων.

Ό κ. Οικονομίδης εις τήν πολυσέλιδον εισαγωγήν τής μελέτης του πραγμα- τεύεται περι όλων τών άπασχολούντων τήν έρευναν ζητημάτων, ήτοι 1) περι τής πρ- οελεύσεως του «Χρονογράφου» και τής σχέσεως αυτού προς παλαιότερα ή σύγχρονα με αυτόν κείμενα, 2) περι τής χειρογράφου και έντύπου παραδόσεως του κειμένου, 3) περι του προσώπου του συγγραφέως, 4) περι του «Χρονογράφου» του Ματθαίου Κιγάλα, όστις άπέρρευσε, ως και ó του Δωροθέου, έκ του Χρονικού του 1570, 5) περι τών με- ταφράσεων του «Χρονογράφου» εις τήν ρουμανικήν και τās σλαβικάς γλώσσας και 6) περι τής σημασίας του «Χρονογράφου» από λαογραφικής άπόψεως.

Μετά σύντομον χαρακτηρισμόν του «Χρονογράφου» ως οικουμενικού Χρονικού, συντεθέντος τó 1570 έκ παλαιότερων βυζαντινών χρονογραφιών, ó συγγρ. διαλαμβάνει εις τó β' κεφάλαιον, τó και έκτενέστερον, «περι τών χειρογράφων του «Χρονογράφου» και τών εκδόσεων αυτού». Τέσσαρα έκ τών χειρογράφων φέρουν έν τῷ τίτλῳ τó όνομα του Μανουήλ Μαλαξού· άλλ' ως ήδη ó Δ. Ρούσσοσ απέδειξε, ó Μαλαξός, ών έξ επαγγέλματος άντιγραφεύς, άντέγραψεν έν ύπάρχον Χρονικόν, διασκευάσας και έπαυ- ξήσας αυτό δια προσθηκών και έπιγράψας κατά τήν συνήθειαν τής έποχής τó όνομά του έν τῷ τίτλῳ (σελ. 121). Τά λοιπά χειρόγραφα, 26 τόν αριθμόν, φέρονται άνωνύ.